

Zzp'ers in Nederland: de baanzekerheid voorbij?

Ronald Dekker (ReflecT) en Lian Kösters (CBS)

Met de opkomst van de zelfstandigen zonder personeel lijkt er steeds meer sprake te zijn van een verschuiving van baanzekerheid naar werkzekerheid. In onderstaand artikel is onderzocht welke personen nu eigenlijk zelfstandige zonder personeel worden en of de opkomst van de zelfstandigen zonder personeel inderdaad voor deze verschuiving op de arbeidsmarkt zorgt.

1. Inleiding

Werken als werknemer in loondienst levert in Nederland veel zekerheid op. Er kunnen verschillende vormen van zekerheid onderscheiden worden (Wilthagen & Tros, 2004). Ten eerste heeft een werknemer met een vast contract een bepaald niveau van baanzekerheid, omdat de werknemer niet zo maar ontslagen kan worden. Ten tweede heeft men een hoog niveau van werkzekerheid. Mensen met een vaste baan hebben meestal een jaar later ook nog werk. Uit de eerste twee vormen van zekerheid volgt de derde, inkomenszekerheid. Voor het uitvoeren van werk voor een werkgever krijgt men immers loon. Omdat er daarnaast ook sociale zekerheidsrechten (bijvoorbeeld WW en pensioen) worden opgebouwd is de sociale zekerheid de vierde vorm van zekerheid. Werken in loondienst is in Nederland al sinds jaar en dag de standaard. In de periode 1996–2009 is het aandeel werknemers met een vast contract als percentage van de werkzame beroepsbevolking vrijwel constant 80 procent geweest. Daarnaast werkt ongeveer 10 procent van de werkzame beroepsbevolking als werknemer in een flexibel contract. Deze zogenaamde flexwerkers hebben een lager niveau van baanzekerheid en ook hun werkzekerheid is lager omdat ze verhoudingsgewijs vaker zonder werk zitten een jaar later. Hun inkomenszekerheid is daarmee ook lager, maar ze bouwen wel (naar rato en dus meestal op een lager niveau) sociale zekerheidsrechten op.

De belangrijkste reden waarom bedrijven werknemers in dienst hebben op relatief lang lopende contracten is dat het vaak efficiënter is dan voor elke taak een (onder)aannemer in te huren. Werknemer en werkgever gaan een contract aan waarbij de laatste het recht krijgt om taken aan de eerste toe te wijzen. Dit is een efficiënte oplossing voor de onzekerheid over toekomstige taken. Voor beide partijen is het vervolgens ook kostbaar (transactiekosten) om deze relatie weer te verbreken. De theorieën (verschillende versies van de theorie van het ondernemersgedrag, o.a. Coase, 1937; Simon, 1951; Williamson, 1975) die bovenstaande redenering ondersteunen hebben gemeen dat de langdurige werkgever-werknemersrelatie (met baanzekerheid) een efficiënte oplossing kan zijn in onzekere omstandigheden, maar dat niet *per definitie* is. Soms is het efficiënter om te kiezen voor een

Baanzekerheid

De (on)zekerheid over het behoud van de huidige baan als werknemer.

Werkzekerheid

De (on)zekerheid over het behouden, vinden en creëren van betaald werk, nu en in de toekomst, gebaseerd op de ontwikkeling van het eigen menselijk kapitaal en goed functionerende (arbeidsmarkt)instituties.

Inkomenszekerheid

De (on)zekerheid over het behoud en stabiliteit van inkomen, nu en in de toekomst.

Sociale zekerheid

Inkomenszekerheid die wordt ontleend aan een sociale uitkering.

meer flexibele transactie buiten het eigen bedrijf door middel van bijvoorbeeld uitzendwerk en uitbesteding.

De laatste decennia is er sprake van een opmars van uitbesteding (Abraham en Taylor, 1996; Donselaar et al., 2003) die in het bijzonder kansen biedt aan detacheringsbedrijven en individuele professionals, de zelfstandigen zonder personeel (EIM, 2001). Zelfstandigen voeren werkzaamheden uit voor eigen rekening en risico op contractbasis, maar zonder arbeidscontract. Zij hebben dus geen baanzekerheid want dat bestaat niet voor zelfstandigen. Hun werkzekerheid is daarentegen niet noodzakelijk lager. Immers, het vinden van werk of opdrachten is een kerntaak van de zelfstandige. De hoogte van de inkomsten is uiteraard niet gegarandeerd en de inkomenszekerheid is daarmee lager. Zelfstandigen moeten hun sociale zekerheid zelf regelen en omdat niet alle zelfstandigen dat doen, door geldgebrek of kortzichtigheid, is het gemiddelde niveau van sociale zekerheid onder zelfstandigen lager. Wanneer ze hun inkomsten niet aan sociale zekerheden besteden maar in eigen zak houden, kan hun inkomen hierdoor echter wel hoger zijn.

Aan de opkomst van de zelfstandige en de zelfstandige zonder personeel wordt veel aandacht besteed in het huidige beleid. Het adviesorgaan van het Kabinet, de Sociaal Economische Raad (SER), is verzocht om een advies uit te brengen over de positie van zelfstandig ondernemers en in het bijzonder zzp'ers, omdat deze groepen

zouden zorgen voor grote verschuivingen op de Nederlandse arbeidsmarkt. In dit artikel wordt onderzocht in hoeverre de opkomst van de zelfstandigen en de zelfstandigen zonder personeel nu echt een substantiële trend is of dat het wel meevalt met de opkomst van deze nieuwe ondernemers. Om een goed beeld te krijgen van de ontwikkelingen is in de tweede en derde paragraaf gekeken naar de ontwikkeling van het aandeel zelfstandigen zonder personeel binnen de werkzame beroepsbevolking in de periode 1996–2009. Verder is bestudeerd welke achtergrondkenmerken zelfstandigen zonder personeel hebben. Zij worden daarbij telkens vergeleken met werknemers. Om vast te stellen hoe al deze factoren in samenhang de kans om zelfstandige zonder personeel te worden beïnvloeden, wordt in de vierde paragraaf een multinomiale logistische regressieanalyse beschreven. Hierbij wordt bekeken welke mensen vaker zelfstandige zonder personeel worden. Voor de analyses is gebruik gemaakt van data uit de Enquête beroepsbevolking (EBB) voor de jaren 1996–2009.

2. Ontwikkeling zelfstandigen zonder personeel en werknemers

Het aantal zelfstandigen is de laatste jaren sterk toegenomen. Halverwege de jaren '90 waren er nog 660 duizend, in 2009 waren er ruim een miljoen. Deze toename betrof vooral zelfstandigen zonder personeel. Hun aantal liep in die periode op van bijna 400 duizend tot bijna 690 duizend. Dit is een toename van ruim 70 procent. Het aantal zelfstandigen met personeel bleef vrij constant en schommelde rond de 300 duizend. In dezelfde periode kwamen er ook bijna een miljoen werknemers bij. Kortom, de werkzame beroepsbevolking als geheel nam toe.

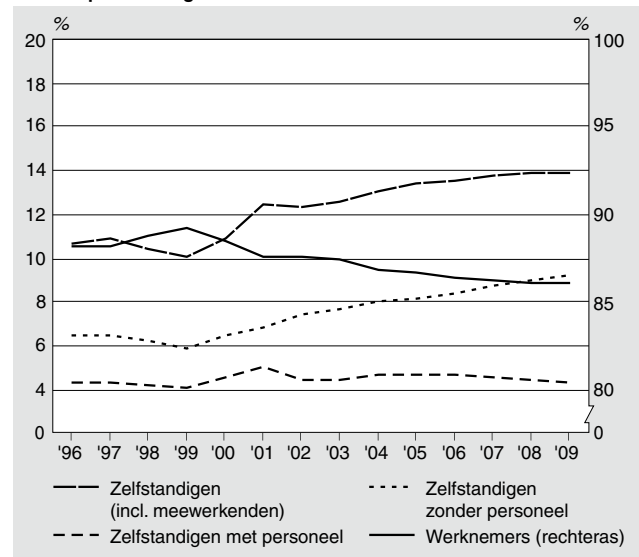
Zzp'ers

De term zzp'er ontstond toen aan het eind van de vorige eeuw steeds meer werknemers hun beroep niet meer gingen uitoefenen in loondienst, maar als eigen baas. Omdat zij hun opdrachten vaak uitvoerden voor hun voormalig werkgever of voor een beperkte kring van opdrachtgevers werden zij gezien als een bijzondere categorie van ondernemers, de zelfstandigen zonder personeel (Pleijster en Van der Valk, 2007; Vroonhof, Tissing, Swaters, Bruins en Davelaar, 2008).

De zzp'er is echter in geen enkele wet- of regelgeving terug te vinden en bestaat formeel dus niet. Soms worden er freelancers mee bedoeld (Kamer van Koophandel, 2007), dan weer alle zelfstandigen die geen personeel in dienst hebben. Andere bronnen spreken over een groep die tussen het ondernemerschap en het werknemerschap in hangt (Meijer, Vroonhof en De Waard, 1999; De Muijnck, Overweel en Vroonhof, 2001) of ook wel 'schijnzelfstandigen' (Aerts, 2007; CWI, 2008). Dit omdat ze wat betreft hun juridische positie niet op werknemers lijken, maar wat betreft hun maatschappelijke positie juist weer wel. In dit artikel wordt niet op deze specifieke groep ingegaan, maar worden alle zelfstandigen zonder personeel besproken.

Als de absolute toename van het aantal zelfstandigen wordt afgezet tegen de toename van de totale werkzame beroepsbevolking, blijkt de sterkte van de groei van de zelfstandigen mee te vallen. Het aandeel zelfstandigen was in 1996 bijna 11 procent en in 2009 bijna 14, een toename van ruim 3 procentpunten. Het aandeel zelfstandigen zonder personeel ging van ruim 6 naar 9 procent, het aandeel zelfstandigen met personeel bleef vrijwel gelijk. Het aandeel werknemers binnen de werkzame beroepsbevolking ging van 88 naar 86 procent en daalde dus iets. Het aandeel zelfstandigen en met name zelfstandigen zonder personeel is dus zeker toegenomen. Het is echter niet zodanig toegenomen om te kunnen stellen dat de zelfstandige zonder personeel de rol van de werknemer als de standaard op de Nederlandse arbeidsmarkt lijkt te gaan overnemen. Nog steeds zijn bijna 9 van de 10 werkenden in Nederland werknemers.

1. Ontwikkeling aandeel werknemers en zelfstandigen in werkzame beroepsbevolking

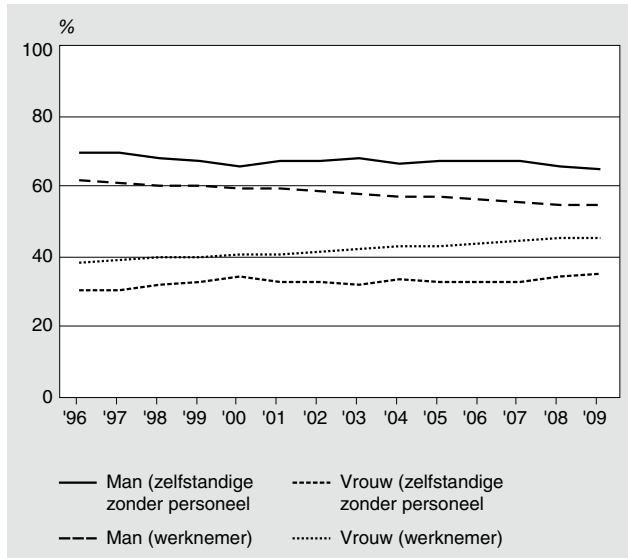

3. Kenmerken zelfstandigen zonder personeel en werknemers

Geslacht

Zelfstandigen zonder personeel zijn vaker mannen dan vrouwen. Bijna 65 procent is man en slechts 35 procent is vrouw. Het aandeel mannen en vrouwen is de laatste 15 jaar wel iets dichter bij elkaar gekomen. In 1996 was nog 70 procent van de zelfstandigen zonder personeel een man en 30 procent een vrouw. Onder werknemers is de man-vrouw verdeling meer gelijk. In 2009 was bijna 54 procent van de werknemers man en 46 procent vrouw. Dit lag in 1996 nog verder uit elkaar. Toen was nog 62 procent man en 38 procent vrouw. De arbeidsparticipatie in Nederland is met name toegenomen doordat meer vrouwen zijn gaan werken. Zij kiezen blijkbaar vaker voor een baan als werknemer met meer zekerheid en niet voor het onzekere bestaan van een zelfstandige.

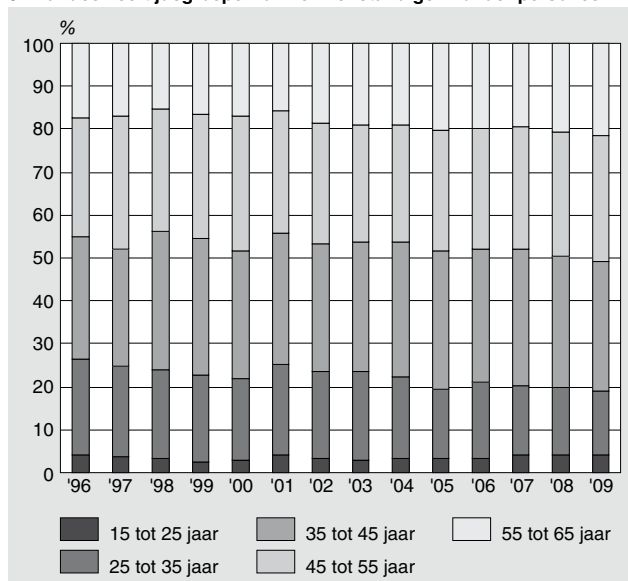
2. Aandeel mannen en vrouwen binnen zelfstandigen zonder personeel en werknemers

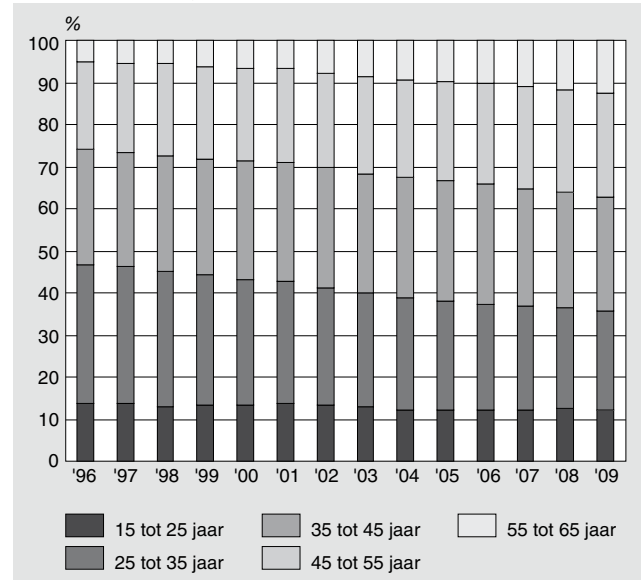
Leeftijd

Zelfstandigen zonder personeel zijn over het algemeen relatief oud. De gemiddelde leeftijd was in 2009 bijna 45 jaar. Onder zelfstandigen zonder personeel nam vooral het aandeel 25 tot 35 jarigen af tot 15 procent in 2009. Het aandeel 55 tot 65 jarigen nam het sterkst toe en was in 2009 al 22 procent. Voor werknemers was de gemiddelde leeftijd bijna 40 jaar. Het aandeel 25 tot 35 jarigen zakte hier naar 24 procent in 2009. Het aandeel 55 tot 65 jarigen nam toe tot 13 procent. Het zelfstandig ondernemerschap lijkt voor ouderen dus aantrekkelijker dan voor jongeren. Wellicht speelt hierbij een rol dat een zekere mate van sociaal kapitaal noodzakelijk is om te kunnen overleven als zelfstandige zonder personeel. Bovendien worden mensen waarschijnlijk vaak zelfstandige zonder personeel in een sector waar ze eerst een aantal jaren als werknemer ervaring hebben opgebouwd.

3. Aandeel leeftijdsgroepen binnen zelfstandigen zonder personeel

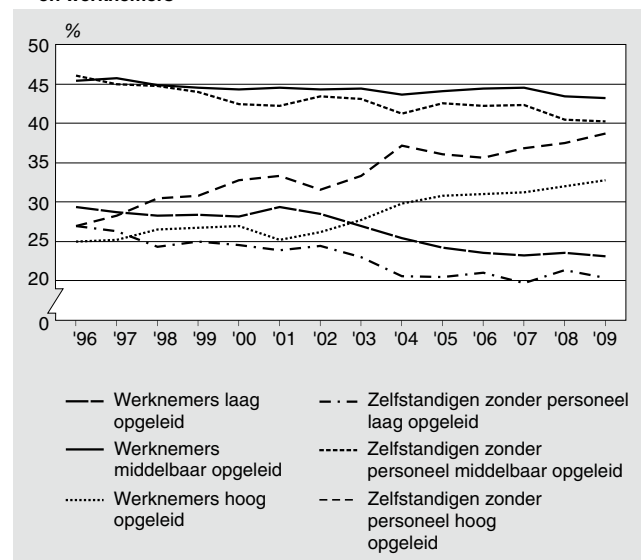
4. Aandeel leeftijdsgroepen binnen werknemers

Opleidingsniveau

Het aandeel hoogopgeleiden is onder zelfstandigen zonder personeel beduidend hoger dan onder werknemers. In 2009 was bijna 40 procent hoogopgeleid, onder werknemers was dit een derde. In 1996 was nog maar een kwart van de zelfstandigen zonder personeel hoogopgeleid. Ditzelfde gold voor de werknemers. Het aandeel hoogopgeleiden is onder zelfstandigen zonder personeel de laatste jaren dus veel sterker toegenomen dan onder werknemers.

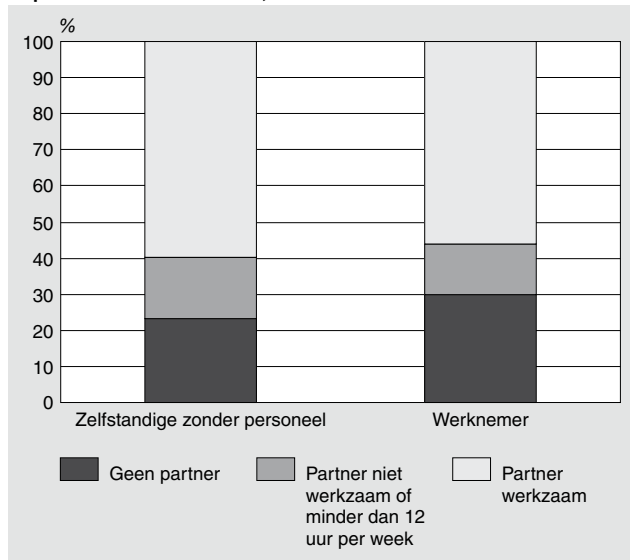
5. Aandeel opleidingsniveaus binnen zelfstandigen zonder personeel en werknemers

Arbeidspositie partner

Het wel of niet hebben van een partner en de arbeidssituatie van deze partner kunnen van invloed zijn op de keuze om zelfstandige zonder personeel te worden. In 2009 was bijna een kwart van alle zelfstandigen zonder personeel alleenstaand. Bijna 60 procent had een werkende partner. De overi-

6. Arbeidspositie (eventuele) partner van zelfstandigen zonder personeel en werknemers, 2009

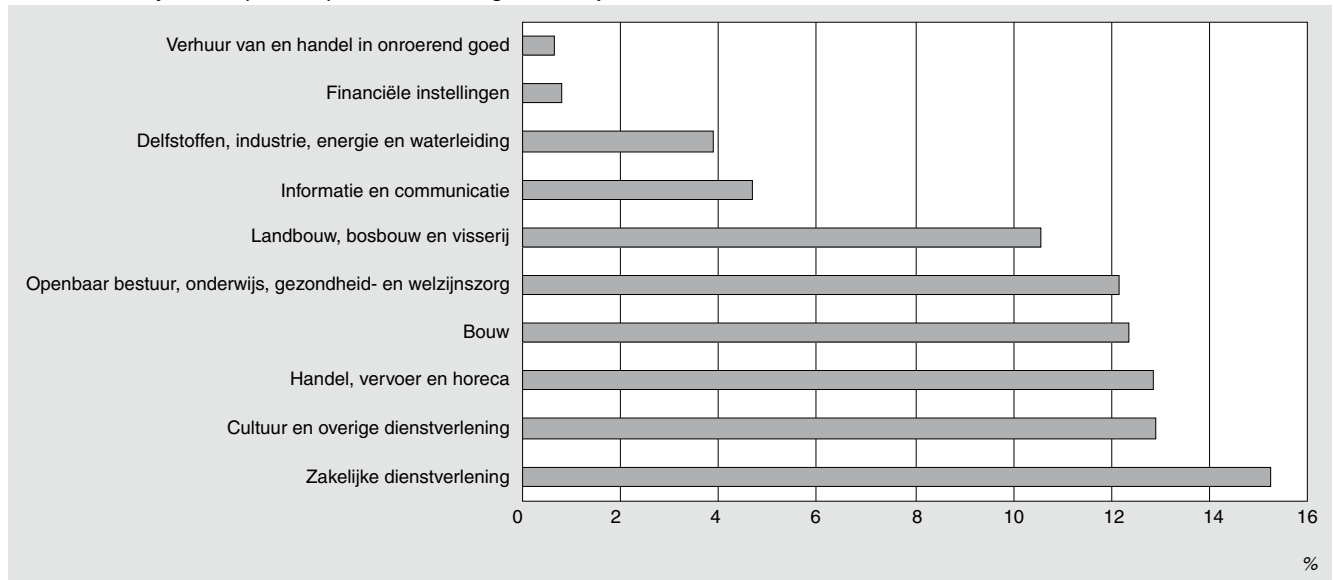

ge 17 procent had een partner die niet tot de werkzame beroepsbevolking behoorde. Onder werknemers was het aandeel alleenstaanden hoger, namelijk 30 procent. Ruim 56 procent had een werkende partner en 14 procent een partner die niet tot de werkzame beroepsbevolking behoorde.

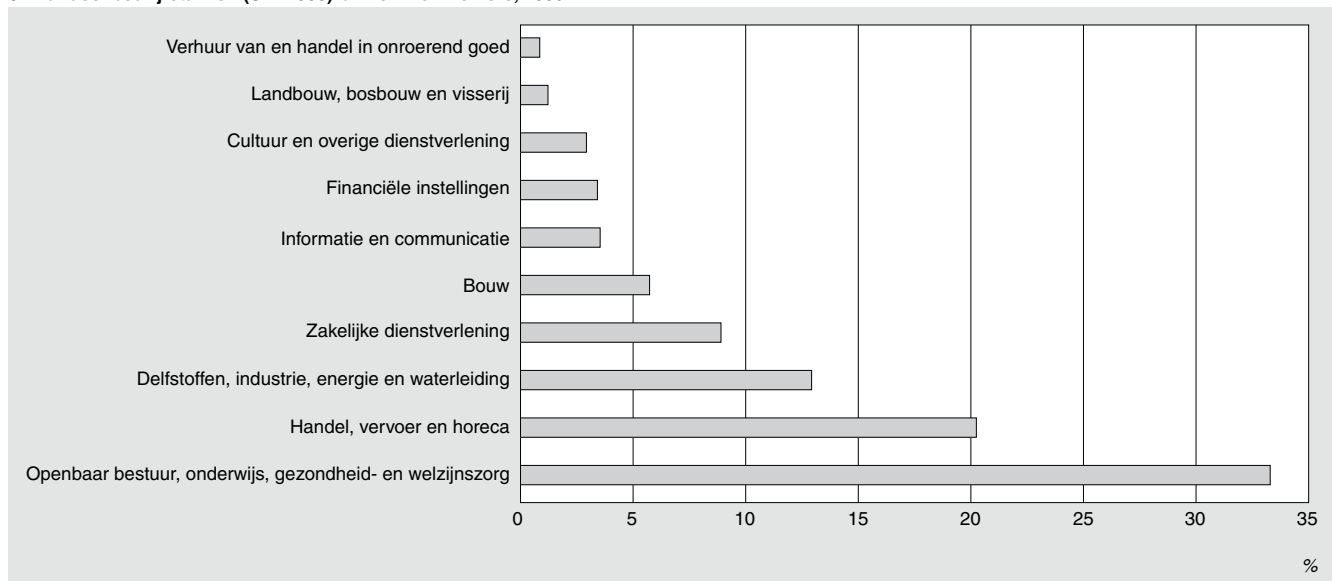
Sector

Zelfstandigen zonder personeel werken vaker dan werknemers in de zakelijke dienstverlening, de culturele dienstverlening, de bouw en in de landbouw. Veel minder vaak dan werknemers werken ze bij de overheid, de industriële sector of de handelssector. Het aandeel zelfstandigen zonder personeel is in de dienstverlenende sectoren en de bouw de afgelopen jaren het sterkst toegenomen. In de handel, maar vooral in de landbouwsector is dat aandeel de laatste jaren juist sterk afgenomen. Het aandeel zelfstandigen zonder personeel in de gezondheidszorg is de laatste jaren sterk in opkomst (Kösters, 2009).

7. Aandeel bedrijfstakken (SBI 2008) binnen zelfstandigen zonder personeel, 2009

8. Aandeel bedrijfstakken (SBI 2008) binnen werknemers, 2009

Multinomiale logistische regressie

Voor dit artikel is een multivariate analyse uitgevoerd. Een multinomiaal logistisch regressiemodel wordt gebruikt om het effect van voorspellers op een nominale uitkomstmaat te analyseren. De analyse die is uitgevoerd kent vier mogelijke uitkomsten:

- Persoon werkt niet
- Persoon werkt als werknemer
- Persoon werkt als zelfstandige zonder personeel
- Persoon werkt als zelfstandige met personeel of meewerkend gezinslid

De interpretatie van de uitkomsten is als volgt. De parameterschatting geeft het effect van de variabele op de relatieve kans (log odds ratio) om zelfstandige zonder personeel te zijn in vergelijking met de kans om werknemer te zijn. Wanneer het effect van leeftijd (als continue variabele gemeten in jaren) een geschatte (en significante) coëfficiënt van 0,05 heeft, betekent dit dat iemand die een jaar ouder is, een relatieve kans (log odds ratio) heeft om zelfstandige zonder personeel te zijn die 0,05 hoger ligt wanneer alle andere variabelen constant worden gehouden (ceteris paribus aanname).

In deze analyse is vooral gekeken naar de relatieve kans om zelfstandige zonder personeel te zijn ten opzichte van de kans om werknemer te zijn. De uitkomst 'Persoon werkt als werknemer' is daarmee de referentiecategorie. In de analyse worden tegelijkertijd ook de effecten geschat op de relatieve kans op de twee andere uitkomsten: 'Persoon werkt niet' en 'Persoon werkt als zelfstandige zonder personeel of meewerkende'. Voor een uitgebreide beschrijving en een handleiding voor de interpretatie van deze en andere modellen zie: Liao (1994).

4. Welke mensen worden zelfstandige zonder personeel?

De vraag is nu of bovenstaande bevindingen overeind blijven wanneer ze in samenhang bekeken worden. Is er bijvoorbeeld nog steeds een invloed van het opleidingsniveau wanneer gecorrigeerd wordt voor geslacht en leeftijd? In een multivariate analyse (zie kader) zijn de kenmerken opgenomen die in paragraaf 3 zijn beschreven. Daarnaast wordt ook gecorrigeerd voor de kenmerken herkomst en burgerlijke staat. De analyse is voor 2009 apart uitgevoerd voor mannen en vrouwen om de verschillen (en overeenkomsten) duidelijk in kaart te brengen. Daarnaast is ook de analyse op de gepoolde data (totaal van mannen en vrouwen) uitgevoerd. In de analyse zijn er vier mogelijke arbeidsmarktuitkomsten voor mensen die behoren tot de potentiële beroepsbevolking (15 tot 65 jaar)¹⁾:

- Persoon werkt niet
- Persoon werkt als werknemer
- Persoon werkt als zelfstandige zonder personeel
- Persoon werkt als zelfstandige met personeel of meewerkend gezinslid

De resultaten in staat 1 hebben betrekking op de kans om zelfstandige zonder personeel te zijn in vergelijking met de

kans om werknemer te zijn. De andere twee categorieën zijn wel in de analyse meegenomen, maar de resultaten zijn niet in de staat opgenomen. De analyse heeft dus nadrukkelijk ook betrekking op mensen zonder werk. Het zelfstandig ondernemerschap wordt tegenwoordig ook beschouwd als een alternatieve 'ontsnappingsroute' uit werkloosheid. Om te bepalen wat de kenmerken zijn van mensen die vaker zelfstandige zonder personeel worden, moeten daarbij ook de kenmerken betrokken worden van mensen die nu zonder werk zitten. Een complicerende factor is daarbij dat voor personen zonder werk geen informatie beschikbaar is over de sector waarin ze zouden willen werken, terwijl bekend is dat in sommige sectoren zelfstandigen zonder personeel oververtegenwoordigd zijn. Als alternatief is hier het kenmerk 'Opleidingsrichting' in de analyse opgenomen. Deze heeft uiteraard geen één-op-één verband met de sector waarin mensen uiteindelijk gaan werken, maar heeft als voordeel dat deze voor alle respondenten, ook die zonder werk, beschikbaar is.

In de resultaten wordt bevestigd dat leeftijd een belangrijke rol speelt. Ook gecorrigeerd voor andere factoren zijn ouderen vaker zelfstandige zonder personeel, zowel bij mannen als vrouwen. De noodzakelijke opbouw van sociaal kapitaal en werkervaring in de sector lijken inderdaad een belangrijke factor te zijn. Een ander belangrijk kenmerk is de burgerlijke staat. Mannen die vrijgezel of gescheiden zijn, hebben een grotere kans om zelfstandige zonder personeel te zijn dan getrouwde mannen. Dit betekent dat het hogere aandeel alleenstaanden (zie paragraaf 3.4) onder werknemers eerder wordt verklaard door andere factoren, bijvoorbeeld leeftijd. Werknemers zijn gemiddeld jonger en daarom ook vaker alleenstaand. Weduwnaars zijn minder vaak zelfstandige zonder personeel dan getrouwde mannen. Daarentegen zijn getrouwde vrouwen juist vaker zelfstandige zonder personeel. Alleenstaande vrouwen, gescheiden vrouwen en weduwen zijn minder vaak zelfstandig ondernemer.

In tegenstelling tot wat vaak wordt verondersteld, zijn allochtonen niet vaker zelfstandige zonder personeel dan autochtonen. Sterker nog, niet-westerse allochtonen zijn significant minder vaak zelfstandige zonder personeel. Dat zou verklaard kunnen worden uit het feit dat ook gecorrigeerd wordt voor de mogelijkheid om niet te werken en om zelfstandige met personeel te zijn. In de meeste analyses die tot nog toe zijn gedaan worden uitsluitend werkenden geanalyseerd. Hoogopgeleide mannen zijn vaker zelfstandige zonder personeel dan laagopgeleide mannen. Voor middelbaar opgeleide mannen geldt dit niet. Voor vrouwen geldt dat ook een middelbaar opleidingsniveau de kans om zelfstandige zonder personeel te zijn vergroot en een hogere opleiding geeft nog een extra effect.

Voor mannen geldt dat de meeste opleidingsrichtingen de kans op zelfstandige zonder personeel zijn, vergroten ten opzichte van de richting Leraren. Het effect van de richting Agrarisch en milieu is daarbij het grootst, wat vermoedelijk komt door het traditioneel hoge (maar dalende) aantal zelfstandigen zonder personeel in de agrarische sector. Alleen voor de opleidingsrichtingen Wiskunde, natuurwetenschappen en informatica geldt dat ze de kans op zelfstandige zonder personeel zijn verlagen. Dit laatste is opmerkelijk, gezien het hoge aantal zelfstandi-

gen zonder personeel in de ICT-dienstverlening. Het zou kunnen betekenen dat juist diegenen die niet specifiek zijn opgeleid voor die sector als zelfstandige zonder personeel werken. Verder is het positieve effect van de opleidingsrichting Techniek op de kans om zelfstandige zonder personeel te worden, groter dan het negatieve effect van de richting Wiskunde, natuurwetenschappen en informatica. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat beta-geschoolden relatief vaak werkzaam zijn als werknemer in onderzoeks- en ontwikkelingswerk, waarbij de uitbestedingstrend nog niet zo ver gevorderd is als in de ICT.

Voor vrouwen geldt dat bijna alle opleidingsrichtingen de kans dat ze zelfstandige zonder personeel zijn, vergroten ten opzichte van de richting Leraren. Voor de opleidingsrichting Wiskunde, natuurwetenschappen en informatica is er bij vrouwen géén effect. Voor vrouwen geldt dat er geen opleidingsrichtingen zijn waarvoor geldt dat ze de kans op zelfstandige zonder personeel zijn, verlagen ten opzichte van de richting Leraren.

Voor mannen maakt het niet uit of ze een partner hebben die werkt of niet. Dit kenmerk heeft geen invloed op hun kans om zelfstandige zonder personeel te zijn. Het hebben van een partner heeft wel een positief effect, maar de arbeidsmarktstatus van die partner lijkt er dus niet toe te doen. Gecombineerd met het veel grotere positieve effect dat eerder gevonden werd voor alleenstaande mannen, is de conclusie dat

alleenstaande mannen vaker zelfstandige zonder personeel zijn, en dat het voor mannen met een partner niet uitmaakt of deze partner werkt of niet. Voor vrouwen daarentegen geldt dat ze vaker zelfstandige zonder personeel zijn wanneer ze een partner hebben die niet werkt of een kleine deeltijd baan (minder dan 12 uur per week) heeft. Een mogelijke verklaring is dat er bij vrouwen vaker sprake is van een gezamenlijke arbeidsaanbodbeslissing, waarbij de partner taken in het huishouden op zich neemt om het ondernemerschap van de vrouw te faciliteren.

5. Conclusies

Ondanks de substantiële stijging van het aantal zelfstandigen zonder personeel is het aandeel zelfstandigen in de werkende beroepsbevolking nog steeds beperkt tot minder dan 15 procent. Dat betekent dat bijna 9 van de 10 werkenden nog steeds werknemers zijn.

Op basis van de resultaten uit de multivariate analyse kan geconcludeerd worden dat leeftijd, geslacht en opleidingsniveau belangrijke factoren zijn die de kans verklaren om zelfstandige zonder personeel te worden. Hoogopgeleide, oudere mannen zijn vaker zelfstandige zonder personeel dan vrouwen, ook wanneer gecorrigeerd wordt voor andere relevante factoren. Ook van belang zijn herkomst, burgerlijke staat en opleidingsrichting, maar de effecten van deze

Staat 1
Invloed op het gegeven of een persoon zelfstandige zonder personeel is ten opzichte van werknemer (gecorrigeerd voor overige zelfstandigen en personen die niet werkzaam zijn)

	Totaal		Mannen		Vrouwen	
	parameter-schatting	standaardfout	parameter-schatting	standaardfout	parameter-schatting	standaardfout
Leeftijd (ref. 15 tot 25 jaar)						
25 tot 35 jaar	0,420***	0,05	0,540***	0,06	0,093***	0,08
35 tot 45 jaar	1,020***	0,04	1,089***	0,06	0,769***	0,07
45 tot 55 jaar	1,057***	0,05	1,085***	0,06	0,904***	0,07
55 tot 65 jaar	1,411***	0,05	1,434***	0,06	1,395***	0,08
Geslacht (ref. vrouw)						
Man	0,425***	0,02	x	x	x	x
Burgerlijke staat (ref. gehuwd)						
Voor de wet gescheiden	0,068*	0,04	0,351***	0,05	-0,259***	0,06
Weduwe/weduwenaar	-0,241**	0,09	-0,341**	0,14	-0,259**	0,12
Nooit gehuwd geweest	0,092***	0,03	0,212***	0,03	-0,092**	0,04
Herkomst (ref. autochtoon)						
Westers allochtoon	-0,005	0,03	-0,056	0,04	0,060	0,04
Niet-westers allochtoon	-0,067*	0,04	-0,040	0,05	-0,101	0,06
Onderwijsniveau (ref. laag)						
Middelbaar	0,083***	0,02	0,042	0,03	0,240***	0,04
Hoog	0,187***	0,03	0,105***	0,03	0,451***	0,05
Onderwijsrichting (ref. leraren)						
Algemeen	0,608***	0,05	0,567***	0,07	0,723***	0,07
Humaniora, soc. wetenschap, communicatie en kunst	1,274***	0,05	1,148***	0,07	1,436***	0,06
Economie, commercieel, management en administratie	0,422***	0,05	0,435***	0,06	0,476***	0,07
Juridisch, bestuurlijk, openbare orde en veiligheid	0,259***	0,06	0,111	0,08	0,703***	0,10
Wiskunde, natuurwetenschap en informatica	-0,121*	0,07	-0,150*	0,09	-0,059	0,14
Techniek	0,405***	0,05	0,322***	0,06	0,988***	0,09
Agrarisch en milieu	1,693***	0,05	1,698***	0,07	1,292***	0,12
Gezondheidszorg, sociale dienstverlening en verzorging	0,533***	0,05	0,423***	0,07	0,669***	0,06
Horeca, toerisme, vrijetijdsbesteding, transport en logistiek	0,210***	0,06	0,160*	0,08	0,342***	0,11
Arbeidsituatie eventuele partner (ref. geen partner)						
Partner werkzaam	0,132***	0,03	0,193***	0,04	-0,078	0,07
Partner niet werkzaam	0,223***	0,03	0,195***	0,04	0,242***	0,05

* Significantieniveau <0,1
 ** Significantieniveau <0,05
 *** Significantieniveau <0,01

kenmerken zijn minder eenduidig. Verrassend is hierbij de conclusie dat niet-westerse allochtonen minder vaak zelfstandige zonder personeel zijn. Een mogelijke verklaring is dat deze groep relatief veel personen telt die niet werken.

Op basis van deze analyse kan de stijging van het aantal zelfstandigen zonder personeel in de afgelopen jaren voor een belangrijk deel verklaard worden door de stijging van de gemiddelde leeftijd van de beroepsbevolking. Daarmee is een grotere pool van ervaren mensen met veel ervaring en relatief grote netwerken ontstaan. Waarschijnlijk ondervinden ze, ondanks deze ervaring, problemen bij het vinden van werk als werknemer. In de huidige arbeidsmarkt wordt waarschijnlijk snel de voorkeur gegeven aan een jongere sollicitant. Als de baanzekerheid voor ouderen daadwerkelijk terugloopt, is voor een goed perspectief op werkzekerheid het zelfstandig ondernemerschap een alternatieve optie. Ouderen kunnen daarmee wellicht de eigen werkzekerheid en de daaruit volgende inkomenszekerheid veiligstellen. De arbeidspositie van de partner lijkt onder vrouwen belangrijker te zijn voor de eigen arbeidspositie dan onder mannen. Vrouwen worden relatief vaak zelfstandige zonder personeel wanneer ze een partner hebben. Dat effect wordt groter wanneer deze partner niet werkt en dus vermoedelijk relatief veel taken in het gezin of huishouden op zich neemt. Een voorzichtige verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat voor vrouwen inkomenszekerheid geen grote rol lijkt te spelen, maar eerder de zekerheid van het blijvend kunnen combineren van betaald werk en bijvoorbeeld zorgtaken. Hoogopgeleiden worden vaker zelfstandige zonder personeel maar het is relatief onduidelijk uit welke opleidingsrichting de meeste zelfstandigen komen.

Al met al luidt de conclusie dat de baanzekerheid nog lang niet 'voorbij' is. In de afgelopen 15 jaar zijn er weliswaar meer zelfstandigen zonder personeel bijgekomen, maar het werknemerschap is nog steeds 'de maat der dingen' op de Nederlandse arbeidsmarkt. De ontwikkelingen met betrekking tot zelfstandigen zonder personeel bieden wel stof tot nadenken over andere vormen van zekerheid die aan de arbeidsmarkt ontleend kunnen worden. Met name oudere werkenden worden vaker zelfstandige zonder personeel en misschien is dat niet altijd uit vrije wil, maar omdat het vinden van een reguliere baan voor hen lastig is. Met name voor vrouwen biedt het zelfstandig ondernemerschap misschien een interessante mogelijkheid om betaald werk goed te kunnen combineren, bijvoorbeeld met zorgtaken. Dat roept de vraag op of deze combinatiezekerheid ook geboden zou kunnen worden in banen als werknemer. Voor diegenen die zelfstandige zonder personeel worden, is de baanzekerheid natuurlijk wel voorbij.

Technische toelichting

Enquête beroepsbevolking (EBB)

Alle gegevens over zelfstandigen zonder personeel in dit artikel zijn afkomstig uit de Enquête beroepsbevolking (EBB). De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van perso-

nen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking.

Literatuur

Abraham, K.G. en S.K. Taylor (1996). Firms' use of outside contractors: Theory and Evidence. *Journal of Labor Economics*, vol. 14.

Aerts, M.C.M. (2007). *De zelfstandige in het sociaal recht. De verhouding tussen juridische status en Sociaal-Economische positie*. Monografieën Sociaal Recht. Kluwer, Deventer.

Bosma, N., Levie, J. (2009). Global Entrepreneurship Monitor, 2009 Global report, GERA

Coase, R. (1937). The Nature of the Firm. *Economica*, 4(16), 386–405.

CWI (2008). De zzp'er lijkt ineens overal. Werken voor jezelf is ook een optie. *Arbeidsmarkt Journaal*, 2008(2), 7–9.

Donselaar, P., H. Erken en L. Klomp (2003). *Innovatie en productiviteit*, Ministerie van Economische Zaken, Den Haag.

EIM, (2001, augustus), *Zelfstandigen Zonder Personeel: Waarheden en Mythes*. Zoetermeer.

Kamer van Koophandel (2007). *Freelance ondernemen*. KvK, interne uitgave.

Liao, T. F. (1994). *Interpreting Probability Models : Logit, Probit, and Other Generalized Linear Models*. Sage University Paper, Series: Quantitative application in the social sciences.

Kösters, L. (2009). Sterke groei zelfstandigen zonder personeel. *Sociaaleconomische trends*, 3/2009, 7–10.

Meijer, P.C.A., Vroonhof, P.J.M., Waard de, C.A.C. (1999). *ZZP'er: ondernemer of werknemer. Discussienota over het ondernemerschap*. Diemen.

Muijnck de, J.A., Overweel, M.J., Vroonhof, P.J.M. (2001). *Zelfstandigen zonder personeel: waarheden en mythes*. EIM, interne uitgave.

Pleijster, F., Valk van der, P. (2007). *Van onbemind tot onmisbaar. De economische betekenis van zzp'ers nu en in de toekomst*. EIM, Zoetermeer.

Simon, H.A. (1951). A formal theory of the employment relationship. *Econometrica*, 19(3), 293–305.

Vroonhof, P., Tissing, H., Swaters, M., Bruins, A., Davelaar, E. (2008). *Zelfstandigen zonder personeel*. EIM, Zoetermeer.

Williamson, Oliver E. (1975). *Markets and Hierarchies: Analysis and Antitrust Implications*. Free Press, New York.

Wilthagen, T., Tros, F. (2004). The concept of 'flexicurity': a new approach to regulating employment and labour markets. *Transfer: European Review of Labour and Research*, vol. 10 no. 2, 166–186.

Noot in de tekst

- 1) Bij de presentatie van de resultaten van de multivariate multinomiaal logistische regressie wordt gesproken over het 'effect op de kans om zelfstandige zonder personeel te zijn'. Formeel moet men hier lezen 'effect op de log odds ratio van zelfstandige zonder personeel zijn ten opzichte van werknemer zijn'. Omdat de groep werknemers verreweg de grootste groep is, wordt deze lange formulering achterwege gelaten.